

Byung-Chul Han: 'El pànic pel virus és exagerat'

El filòsof coreà avisa que amb la pandèmia 'ens dirigim cap a un règim de vigilància biopolítica' permanent contra els ciutadans

Carmen Sigüenza i Esther Rebollo

1 Articles

Supervivència, sacrifici del plaer i pèrdua de sentit sobre què és la bona vida. Així és el món que el filòsof coreà Byung-Chul Han creu que tindrem després de la pandèmia: 'Sobreviure serà un objectiu absolut, com si fóssim en un estat de guerra permanent', diu.

Nascut a Seül el 1959, ha estudiat filosofia, literatura i teologia a Alemanya, on resideix, i és una de les ments més innovadores en la crítica de la societat actual. Aquest pensador, global i viral en el fons i en la forma, manifesta preocupació perquè el coronavirus imposi règims de vigilància i

quarantenes biopolítiques, una gran pèrdua de llibertat, o una manca d'humanitat generada per la histèria i la por col·lectives. Byung-Chul Han està convençut que la pandèmia 'farà que el poder mundial es desplaci cap a Àsia' i així començarà una nova era. *La societat de la transparència* i *La societat del cansament* són dos llibres seus traduïts al català per l'editorial Herder.

—**La Covid-19 ha democratitzat la vulnerabilitat humana? Ara som més fràgils?**

—La pandèmia mostra que la vulnerabilitat o la mortalitat humanes no són democràtiques, sinó que depenen del nivell social. La mort no és democràtica. La Covid-19 no ha canviat res, en aquest terreny. La mort no ha estat mai democràtica. La pandèmia, particularment, posa en relleu els problemes socials, les fallades i les diferències de cada societat. Penseu, per exemple, en els Estats Units. A causa de la Covid-19 es moren sobretot afroamericans. La situació és semblant a França. A conseqüència del confinament, els trens que connecten París amb els suburbis van plens. Amb la Covid-19 emmalalteixen i moren els treballadors pobres d'origen immigrant a les zones perifèriques de les grans ciutats. Perquè han de treballar. El teletreball no se'l poden permetre els curadors, els treballadors de les fàbriques, els que netegen, les venedores ni els qui recullen les escombraries. Els rics, però, se n'han anat a la segona residència.

—**Però hi ha un component sanitari.**

—La pandèmia no és un problema mèdic i prou, sinó també social. Si no han mort tantes persones a Alemanya és perquè no hi ha problemes socials tan greus com en uns altres països europeus i als Estats Units. A banda que el sistema sanitari és molt millor a Alemanya que no als Estats Units, França, Anglaterra o Itàlia. Amb tot i això, a Alemanya, la Covid-19 també ressalta les diferències socials. També s'hi moren abans els socialment febles. Als autobusos i metros abarrotats, hi viatgen els qui tenen menys recursos, que no es poden permetre un vehicle propi. La Covid-19 mostra que vivim en una societat de dues classes.

—**Caurem ara més fàcilment en mans d'autoritarismes i populismes, som més manipulables?**

—El segon problema d'aquesta pandèmia és que la Covid-19 no sustenta la democràcia. Com és ben sabut, de la por se n'alimenten els autòcrates. En la crisi, la gent torna a cercar líders. L'hongarès Viktor Orbán se'n beneficia enormement, d'això, declara l'estat d'emergència i el converteix en una situació normal. És el final de la democràcia.

—**Llibertat contra seguretat. Quin preu en pagarem, del control de la pandèmia?**

—Amb la pandèmia ens adrecem cap a un règim de vigilància biopolítica. No únicament les nostres comunicacions, sinó fins i tot el nostre cos, el nostre estat de salut esdevenen objectes de vigilància digital. Segons Naomi Klein, el xoc és un moment favorable per a la instal·lació d'un nou sistema de regles. El xoc pandèmic farà que la biopolítica digital es consolidi a tot el món, que amb el seu control i el seu sistema de vigilància s'apoderi del nostre cos, donarà lloc a una societat disciplinària biopolítica en la qual també es monitoritzarà constantment el nostre estat de salut. Occident es trobarà obligat doncs a abandonar els seus principis liberals; i després hi ha l'amenaça d'una societat en quarantena biopolítica a Occident en la qual la nostra llibertat es trobaria limitada permanentment.

—**Quines conseqüències tindran la por i la incertesa en la vida de les persones?**

—El virus és un mirall, mostra en quina societat vivim. I vivim en una societat de supervivència que en darrera instància se sustenta en la por de la mort. Ara sobreviure es convertirà en un objectiu absolut, com si fóssim en un estat de guerra permanent. Totes les forces vitals s'esmerçaran a allargar la vida. I en una societat de la supervivència es perd tot sentit de la bona vida. El plaer també se sacrificarà al propòsit més elevat de la pròpia salut.

—**Què voleu dir?**

—El rigor de la prohibició de fumar és un exemple de la histèria de la supervivència. Com més la vida sigui una supervivència, més por es tindrà de la mort. La pandèmia torna a fer visible la mort, que

haviem suprimit i subcontractat amb cura. La presència de la mort als mitjans de comunicació posa nerviosa a la gent. La histèria de la supervivència fa que la societat sigui tan inhumana. I en la nostra histèria per la supervivència oblidem completament què és la bona vida. Per sobreviure, sacrificuem voluntàriament tot allò que fa que valgui la pena viure: la sociabilitat, el sentiment de comunitat i la proximitat. Amb la pandèmia, a més, s'accepta sense qüestionar-la la limitació dels drets fonamentals, fins i tot es prohibeixen els serveis religiosos!

—Afectarà la religió, també?

—Els sacerdots també mantenen la distància de seguretat i usen màscares protectores. Sacrifiquen la creença a la supervivència. La caritat es manifesta mitjançant la distància. La virologia desapodera la teologia. Tots escolten els viròlegs, que tenen sobirania absoluta d'interpretació. El discurs de la resurrecció dona pas a la ideologia de la salut i de supervivència. Davant el virus, la creença esdevé una farsa. I el nostre papa? Sant Francesc va abraçar els leprosos, no? Què fa ell, ara?

—Però el virus és real.

—El pànic pel virus és exagerat. L'edat mitjana dels qui moren a Alemanya per Covid-19 és de vuitanta o vuitanta-un anys i l'esperança mitjana de vida és de vuitanta anys i mig. La nostra reacció de pànic pel virus demostra que alguna cosa va malament a la nostra societat.

—Penseu que en l'era postcoronavirus, la nostra societat serà més respectuosa amb la natura, més justa? O ens farà més egoistes i individualistes?

—Hi ha un conte, *Sindbad el Mariner*. En un viatge, Sindbad i el seu company arriben a una petita illa que sembla un jardí paradisiac, fan un festí i gaudeixen caminant. Encenen un foc i fan una celebració. I de cop i volta l'illa trontolla, els arbres cauen. L'illa era en realitat el llom d'un peix gegant que havia estat immòbil durant tant de temps que s'havia acumulat sorra a sobre i hi havien crescut arbres. La calor del foc al seu llom fa sortir el peix gegant del seu somni. Es capbussa en les profunditats i Sindbad és llançat a la mar. Aquest conte és una paràbola, ensenya que l'home té una ceguesa fonamental, ni tan sols és capaç de reconèixer sobre què està dempeus...

—I doncs?

—En vista del seu impuls destructiu, l'escriptor alemany Arthur Schnitzler compara la Humanitat amb una malaltia. Ens comportem amb la Terra com bacteris o virus que es multipliquen sense pietat i finalment destrueixen el propi hoste. Creixement i destrucció s'uneixen. Schnitzler creu que els humans són només capaços de reconèixer rangs inferiors. Davant rangs superiors, la humanitat és tan cega com els bacteris. La història de la Humanitat és una lluita eterna contra el diví, que resulta destruït necessàriament per l'humà. La pandèmia és el resultat de la crueltat humana. Intervenim sense pietat en l'ecosistema sensible. El paleontòleg Andrew Knoll ens ensenya que l'home és només la cirereta del pastís de l'evolució. El pastís real és format per bacteris i virus, que sempre l'amenacen de trencar aquesta superfície fràgil i l'amenacen, doncs, de reconquerir-lo.

—La metàfora de Sindbad...

—Sindbad el Mariner és la metàfora de la ignorància humana. L'home creu que és fora de perill i, tot d'una, en poc temps, sucumbeix a l'abisme per acció de les forces elementals. La violència que practica contra la natura, la natura la hi retorna amb més força. Aquesta és la dialèctica de l'antropocè. En aquesta era, l'home està més amenaçat que mai.

—La Covid-19 és una ferida a la globalització?

—El principi de la globalització és maximitzar els guanys. Per això la producció de dispositius mèdics com ara màscares protectores o medicaments s'ha traslladat a Àsia, i això ha costat moltes vides a Europa i als Estats Units. El capital és enemic de l'ésser humà, no podem deixar-ho tot al capital. Ja no produïm per a les persones, sinó per al capital.

—I la llibertat?

—També la llibertat individual, que avui adquireix una importància excessiva, no és res més en darrer terme que un excés del mateix capital. Ens explotem a nosaltres mateixos en la creença que així ens realitzem, però en realitat som uns serfs. Kafka ja va apuntar la lògica de l'autoexplotació: l'animal arrenca el fuet al senyor i es castiga a si mateix per convertir-se en l'amo. En aquesta situació tan absurda es troben els homes en el règim neoliberal. L'ésser humà ha de recuperar la seva llibertat.

—El coronavirus canviarà l'ordre mundial? Qui guanyarà la batalla pel control i l'hegemonia del poder global?

—La Covid-19 probablement no és cap bon presagi per a Europa ni per als Estats Units. El virus és una prova per al sistema. Els països asiàtics, que creuen poc en el liberalisme, han assumit amb força rapidesa el control de la pandèmia, especialment en l'aspecte de la vigilància digital i biopolítica, inimaginables per a Occident. I Europa i els Estats Units ensopeguen. Arran de la pandèmia perden tremp. Zizek ha dit que el virus enderrocarà el règim de la Xina però va equivocat. El virus no aturarà l'avanç de la Xina. La Xina vendrà el seu estat de vigilància autocràtica com a model d'èxit contra l'epidèmia. Exhibirà per tot el món encara amb més orgull la superioritat del seu sistema. La Covid-19 farà que el poder mundial es desplaci una mica més cap a Àsia. I, vist així, podem dir que el virus marcarà un canvi d'era.

Entrevistes anteriors de la sèrie 'Coronavirus: entendre el món'

—Saskia Sassen: ['L'enemic no és el virus sinó les grans empreses extractives'](#)

—Felwine Sarr: ['A qui encara no havia après a estar amb si mateix, aquesta crisi l'hi ha obligat'](#)

—Joan Martínez Alier: ['El PIB és un invent metafísic per a disciplinar la gent'](#)

—José Mujica: ['S'ha tornat a demostrar que l'òrgan humà més sensible no és el cor sinó la butxaca'](#)

—Jordi Serra-Cobo: ['Cal que ens preparem perquè hi haurà noves epidèmies, segur'](#)

—Yassin al-Haj Saleh: ['Crida l'atenció la facilitat amb què heu sucumbit al pànic a Europa'](#)

—Margaret Atwood: ['Durant les crisis, les coses es mouen, fins i tot els diners'](#)

—Francesc Cabana: ['No pot ser que el capitalisme continuï'](#)

—Noam Chomsky: ['Els científics ja saben que vindrien més pandèmies i no s'hi ha fet res'](#)

—Eva Illouz: ['En la pandèmia, tot allò que associem al confort i el contacte humà és inexistent'](#)

—Yan Lianke: ['La Xina no és tan forta com es pensa'](#)

—Manel Ollé: ['A la Xina, la indignació queda latent sota la censura'](#)

—Pete Singer: ['Ens ho hauríem de repensar, això de menjar carn'](#)

—José Antonio Marina: ['En moments d'amenaça la gent es torna solidària, però aquests sentiments duren poc'](#)

—Antoni Bolinches: ['L'única sexualitat que augmentarà durant el confinament és la de les parelles que estan separades'](#)

- Eudald Carbonell: 'Tenir líders és el pitjor que ens pot passar, i ara es veu'
- Jordi Sunyer: 'La crisi climàtica serà més greu que aquesta pandèmia'
- Guy Standing: 'La renda bàsica universal seria meravellosament alliberadora'
- Marta Marín-Dòmine: 'M'inquieten les masses de gent que quedaran en situació precària'
- Susanna Siegel: 'Els més poderosos del món, ara, no són els milionaris o els polítics, sinó els epidemiòlegs'
- John Ralston Saul: 'El sistema ha fallat i això n'hauria de ser el final'
- Martí Domínguez: 'És un govern excessivament captiu de la banca i Podem ha desaparegut completament'
- Yuval Noah Harari: 'Les coses que fem el mes vinent canviaran el món durant anys'
- Sebastià Perelló: 'Cal una profunda reflexió sobre què significa viure plegats'
- Jordi Galí: 'Tornar ara a la feina l'única cosa que farà és allargar la crisi'
- Massimo Cacciari: 'Cap espècie no ha accelerat la seva extinció tant com els humans'
- Enric Casasses: 'Supervivència, no. Viure!'
- Simona Levi: 'Tenim uns quants mesos per a posar les bases d'un futur que pot ser molt millor'
- Richard Wolff: 'Als EUA la histèria és totalment fora de control'
- Clara Granell: 'La gent no està conscienciada del perill en què vivim'